

kańskim uniwersytecie wiedziałem, że rasizm, antysemityzm itp. „izmy” sprzeczne są z duchem Ameryki, a dla polityka są „policzkiem śmierci”. O przyjęciu Polski do NATO będzie decydować Senat, w którym zasiadło 10 czy 11 Amerykanów żydowskiego pochodzenia. Na różnych stanowiskach w Białym Domu i Departamencie Stanu również nie brak było Amerykanów żydowskiego pochodzenia...” (s. 336).

Prezentowana książka jest wielce interesującym studium poznawczym, ukazującym postawy, zachowania, wartości ludzi mediów jako czwartej władzy, relacje w stosunkach polsko-polonijnych, procesy adaptacyjno-integracyjne w rzeczywistości emigracyjnej, specyfikę pracy redakcyjnej na emigracji, a w tym pozyskiwanie dziennikarzy, warunki ich pracy, tworzenie się zespołów redakcyjnych oraz ich uzależnienia od różnych podmiotów życia politycznego. Charakterystyczne jest w tym względzie stwierdzenie: „Dla mnie i starego zespołu pieniądze nie były motywem do pracy. Dziennik był placówką w walce z komunizmem i Sowietami. Odchodzących na emeryturę trudno było zastąpić. Stany Zjednoczone nie dawały wiz należącym do partii komunistycznej, a prawie wszyscy dziennikarze w PRL należeli do partii...” (s. 330).

Książka jest wartościową pozycją w kanonie lektur dotyczących migracji, życia polonijnego; wskazuje się w niej na bariery i możliwości ujawniające się w życiu migracyjnym zarówno ludzi, którzy podjęli trud funkcjonowania w ładzie migracyjnym jako ludzie młodzi, jak dorośli, ludzie starannie wykształceni oraz uzupełniający swą edukację, a zwłaszcza profesjonalni. Prezentacja zasłużonych dziennikarzy i ich biografii z osobistą refleksją wspomnieniową dotyczącą wybranej drogi życia i działalności na tle szerokich i wąskich odniesień społeczno-politycznych jest wielce uczącą lekturą, swoistym drogowskazem dla ludzi podejmujących decyzje o wyborze drogi migracyjnego życia i profesjonalnego działania.

Andrzej Chodubski

Bogdan Chrzanowski, Andrzej Gąsiorowski, *Wydział Marynarki Wojennej „Alfa” Komendy Głównej Armii Krajowej*, Fundacja „Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej”, Toruń 2001, s. 362.

Wyjątkową rzeczywistość społeczno-polityczną w poznaniu humanistycznym stanowi działalność konspiracyjna. Wynika to zarówno z bazy źródłowej, dokumentującej tę działalność, jak też postaw, zachowań, wartości uczestników życia konspiracyjnego oraz recepcji społecznej tej aktywności; w rozpoznawaniu rzeczywistości konspiracyjnej ujawniają się wciąż nowe ogniwa postaw, zachowań, które nierzadko powodują istotne przewartościowania funkcjonujących ocen. Na dużą uwagę w tym względzie zasługuje prezentowana książka. Podjęto w niej problem zaprezentowania monograficznego podziemnej działalności Wydziału Marynarki Wojennej Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej; jako główny cel opracowania wskazano „próbę ukazania problematyki związanej z utworzeniem i funkcjonowaniem w latach 1941–1945 tego Wydziału, występującego pod kryptonimem „Alfa” i „Ostryga” oraz próbę przedstawienia pracy innych komórek zajmujących się tematyką morską; Wydziału Morskiego Wojskowego Biura Przemysłu i Handlu, Szefostwa Biur Wojskowych Komendy Głównej Armii Krajowej oraz Wydziału Morskiego Departamentu Przemysłu i Handlu Delegatury Rządu RP na Kraj (s. 8).

Prezentując problem wyodrębniono osiem zagadnień poznawczych, które określono jako rozdziały, tj. 1. Powstanie i rozwój Polskiej Marynarki Wojennej w latach 1918–1939 (1947); 2. Koncepcje morskie Rządu RP w latach 1940–1945; 3. Powstanie i struktura konspiracyjnych związków Marynarki Wojennej; 4. Organizacja związków Wybrzeża Morskiego („Polana”); 5. Organizacja tajnego nauczania (na odcinku morskim); 6. Wywiad morski Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej, 7. Plany powstańcze i ich realizacja; 8. Współpraca „Alfy” z Szefostwem Biur Wojskowych Komendy Głównej Armii Krajowej i Departamentem Przemysłu i Handlu Delegatury Rządu RP na Kraj w zakresie odbudowy administracyjnej i gospodarki morskiej. Wykład poprzedza „Wstęp” a kończy „Zakończenie”, noty biograficzne, aneksy, bibliografia, krótkie

prezentacje w językach angielskim i niemieckim oraz indeksy: osobowy i nazw geograficznych.

We wstępie przypomina się, że Polskie Państwo Podziemne podlegające Rządowi RP, mającemu uznanie międzynarodowe, funkcjonowało na terenie okupowanej Polski w postaci struktur wojskowych (Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa), cywilnych i politycznych (Delegatura Rządu RP na Kraj, Krajowa Rada Ministrów, Polityczny Komitet Porozumiewawczy – Krajowa Reprezentacja Polityczna – Rada Jedności Narodowej). Miało ono szeroką aprobatę społeczną i działało zgodnie z obowiązującą, mimo wybuchu wojny, Konstytucją kwietniową z 1935 r. Państwo posiadało szeroko rozbudowane struktury organizacyjne. Zauważa się, że dzieje rzeczywistości podziemnej doczekały się już wielu opracowań zarówno w formie monografii, syntez czy wydawnictw źródłowych; ukazały się prace dotyczące zarówno szczybla centralnego, jak i niższych struktur organizacyjnych i terenowych.

W ładzie zarówno dokumentacyjnym, jak i objaśniającym zjawiska ujawniło się jednak wiele specyficznych trudności; wskazuje się, że pierwsze lata powojenne nie sprzyjały utrwalaniu historii lat okupacyjnych, a więc zbieraniu i gromadzeniu relacji czy jakichkolwiek innych materiałów. Przejawiane w tym względzie próby zwykle kończyły się niepowodzeniem. Wielu oficerów, żołnierzy – członków Podziemnego Państwa Polskiego, ale i innych nurtów działalności konspiracyjnej było represjonowanych. Stąd często ukrywali oni swoją okupacyjną przeszłość. Dlatego dopiero w październiku 1957 r. byli członkowie „Alfy” zamieszkali na terenie Wybrzeża zaczęli gromadzić materiały dotyczące konspiracyjnego Wydziału Marynarki Wojennej KG AK (s. 8).

Wprowadzający charakter do prezentowanego problemu ma też rozdział pierwszy książki; przypomina się w nim genezę i rozwój Polskiej Marynarki Wojennej w okresie międzywojennym oraz po wojnie do czasu jej formalnego rozwiązania przez władze emigracyjne Londynu. Wskazuje się, że tworzenie Polskiej Marynarki Wojennej po I wojnie światowej było szczególnym wyzwaniem patriotycznym; brali udział w tym dziele oficerowie marynarki Rosji, Niemiec, Austro-Węgier; niemal zmitologizowany został dekret Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z 28 listopada 1918 r. tworzący Marynarkę Polską. Pierwszym dowódcą, nazywanej wtedy Szefem Sekcji Ma-

rynarki, wchodzącej w skład Ministerstwa Spraw Wojskowych został kmr Bogumił Nowotny z marynarki austro-węgierskiej, po utworzeniu 2 maja 1919 r. Departamentu Spraw Morskich na jego szefa powołano kontradmirała Kazimierza Porębskiego z marynarki rosyjskiej.

Po odzyskaniu niepodległości państwo polskie przywiązywało dużą wagę do stworzenia specyfiki morskiej; w okresie międzywojennym ujawnił się pomyślny rozwój gospodarki morskiej, a w tym przemysłu rybnego i stoczniowego; rozbudowano linie komunikacyjne łączące Wybrzeże z najważniejszymi ośrodkami gospodarczymi kraju; powstała flota handlowa i stosunkowo duża pasażerska oraz nowoczesna flota wojenna; wykształcono liczne kadry dla Marynarki Handlowej i Wojennej; istotną działalność zaznaczyły organizacje skupiające sympatyków morza – Liga Morska i Kolonialna oraz harcerstwo; ujawniły się wtedy idee umacniania pozycji Polski na morzu, a także hasła mocarstwowe i kolonialne (s. 19).

W czasie działań wojennych 1940–1945 w ujawniających się koncepcjach budowy nowej rzeczywistości istotną kwestią był rozwój ładu morskiego; podkreślano znaczenie strategiczne oraz korzyści płynące z posiadania dostępu do morza; w 1940 r. w Paryżu utworzono Polską Radę Morską, która zwracała uwagę na morską przyszłość Polski; Rada przygotowała plany i założenia przejścia portów wybrzeża morskiego, odbudowy i uruchomienia przemysłu morskiego; organizując posiedzenia prezentowano referaty mające charakter ideowy oraz praktyczny; ważne miejsce zajmowały w nich koncepcje rozwoju rzeczywistości morskiej państwa, a w tym w kontekście uwarunkowań Europy Środkowej i Wschodniej.

Przyjmuje się, że działalność konspiracyjna wśród kadry Polskiej Marynarki Wojennej ujawniła się od jesieni 1939 r. (s. 44); struktura organizacyjna, jaką był Związek Marynarki Wojennej używający kryptonimu „Alfa” rozpoczął 1 września 1941 r. Związek posiadając dobrze zorganizowaną strukturę funkcjonowania przylączył się do Związku Walki Zbrojnej – Armia Krajowa. Struktury organizacyjne „Alfy” tworzone były głównie w Warszawie i ulegały różnego rodzaju modyfikacjom; Wydział Marynarki Wojennej grupował w swej organizacji byłych oficerów, podoficerów i szeregowych marynarzy marynarki

wojennej oraz w szerokim znaczeniu ludzi morza, a w tym oficerów i marynarzy floty handlowej, specjalistów morskich związanych z gospodarką morską oraz młodzież żeglarską – w tym członków harcercskich drużyn żeglarskich (s. 51).

Organizacyjnie Wydział stanowił część składową Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Zobowiązany był do składania meldunków Komendantowi Głównemu Armii Krajowej do Londynu.

Najważniejsze zadania Wydziału określone mianem priorytetowych zawierały się w: a) stworzeniu jak najdogodniejszych warunków flocie polskiej i ewentualnie sprzymierzonej dla przyszłego desantu na wybrzeżu morskim; b) zabezpieczeniu i uruchomieniu zakładów portowych, stoczni i wszelkich urządzeń do sprawnego funkcjonowania marynarki wojennej i handlowej; c) przygotowanie do zorganizowania flotylli rzecznej (s. 52). Na czele Wydziału przez cały czas okupacji stał kmrdr Antoni Gniewewski („Jerzy”, „Zygmunt”, „Witold”) używający tytułów: „komendant Główny Komendy Marynarki Wojennej”, „Komendant Główny «Alfy»”, „Komendant «Alfy»”. Członkowie „Alfy” podlegali przepisom wojskowego kodeksu karnego; obowiązywały ich podporządkowania formalne właściwym ogniom rozbudowanej struktury organizacyjnej Wydziału. W prezentowanym wykładzie starannie je ukazywano. W zmieniającej się rzeczywistości wojennej ujawniały się wciąż nowe wyzwania i zadania, które realizowali członkowie „Alfy”, m.in. istotną kwestią stała się ochrona zdrowia; zaistniała potrzeba pozyskania lekarzy oraz personelu pomocniczego, który stanowiły przede wszystkim kobiety przeszkolone jako pielęgniarki.

W życiu Wydziału znaczącą rzeczywistość stanowiło obchodzenie świąt narodowych, Świąt Marynarki, Świąt Morza; budzono wtedy ideę walki o niepodległość, postawy patriotyczne, np. w życzeniach noworocznych 1942 r. zaznaczono, że każdy dzień przybliża ostateczne zwycięstwo, a Naród Polski nie złożył i nie złoży broni dopóki nie usunie okupanta z własnej ziemi (s. 75).

Jesienią 1942 r. powzięto ideę wydawania specjalnego biuletynu informacyjnego (wydawanego co 10 dni), przeznaczonego dla Komendy Główniej AK; mimo podjętych działań do zrealizowania idei nie doszło (s. 78).

Wobec potrzeb informacyjnych Komenda Główna AK zgłosiła ideę zorganizowania sprawnej sieci wywiadu morskiego; „Alfa” nie była

w stanie w pełni wywiązać się z zadania; nie posiadała kadry do obsadzenia placówek wywiadowczych oraz nie prowadziła samodzielnej działalności wywiadowczej, a jedynie prowadziła współpracę z Biurem Studiów Oddziału II Komendy Główniej AK (s. 85–86).

W rozdziale czwartym wskazuje się, że z zachowanych dokumentów wynika, iż w ramach powołanej w Warszawie organizacji „Alfa” nie utworzono początkowo związków wybrzeża morskiego. Prawdopodobnie „Alfa” prowadziła wówczas działalność wyłącznie na terenie Warszawy, grupując znajdujących się w stolicy lub jej okolicy oficerów marynarki wojennej oraz specjalistów morskich. Próbę utworzenia struktur „Alfy” na Wybrzeżu Gdańskim podjęto wiosną–latem 1942 r. Działalność ta została w krótkim czasie zdekonspirowana; organizator struktury Bernard Myśliwek „Konrad” został aresztowany (w celu gdyńskiego gestapo na Kamiennej Górze popełnił samobójstwo); kolejną próbę utworzenia organizacji podjęto wiosną 1943 r. Określono ją kryptonimem „Polana”; określano ją też nazwą „Komenda Wybrzeża Morskiego”. W czerwcu 1943 r. wydano komunikat, zawierający informację „Z dniem 19 marca 1943 r. został uruchomiony ośrodek „Alfy” wybrzeża morskiego pod nazwą „Polana”. Komendant „Polany” (kryptonim „Leśniczy”) posiada sztab z szefem sztabu na czele. Składowymi częściami „Polany” są związki portów nr 1 i 2 oraz związek służb „Polany” i ich ekspozytur. Komendant „Polany” podlega komendantowi „Alfy” i przed nim ponosi odpowiedzialność służbową. Siedzibą Komendy „Polany” w okresie konspiracyjnym jest Warszawa” (s. 96).

Zadania „Polany” w okresie konspiracji określono jako: 1. przysposobienie związków służb pierwszego rzutu i terenowych oddziałów bojowych do przejęcia w walce od nieprzyjaciela portów, obiektów i zasobów marynarki wojennej i żeglugi morskiej oraz ich zabezpieczenie; 2. przysposobienie związków służb drugiego rzutu do zapewnienia wojskowej administracji portów i wybrzeża (s. 99). Specyficzny był zakres kompetencji Komendanta „Polany”; był on zarówno dowódcą operacyjnym, komendantem terytorialnym oraz kierownikiem administracji wojskowej na terenie wybrzeża morskiego; miał on prawo inicjatywy w sprawie zorganizowania w okresie konspiracyjnym swojego sztabu, związków różnych służb i związków portowych oraz tereno-

wych oddziałów bojowych; miał też obowiązek posługiwania się przepisami i zarządzeniami komendanta „Alfy”. W wykładzie wskazuje się na poszerzający się zasięg działalności „Polany”, a w tym na zmiany kadrowe, tj. systematyczne ich powiększanie się; działalność ta wstrzymana została po wybuchu powstania warszawskiego (s. 107).

W rozdziale piątym pracy wskazano, że do ważniejszych zadań Wydziału Marynarki Komendy Głównej AK należało prowadzenie akcji szkoleniowych; wynikało to z braku dostatecznego zaplecza kadrowego do wypełniania zadań stojących przed „Alfą” w czasie planowanego powstania oraz w ramach odtwarzania Sił Zbrojnych, jak i infrastruktury morskiej po zakończeniu działań wojennych; szkolenia były organizowane w „Alfie” przez komendanta rezerwy w ramach poszczególnych służb; nawiązano też kontakt z tajną Politechniką Warszawską, gdzie uruchomiono kurs budownictwa okrętowego; utworzono również Tajny Instytut Morski (TIM) przy Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich; prowadzono także szkolenie na poziomie średnim; wykładowcami były osoby z Wydziału Marynarki i innych pionów zajmujących się problematyką morską. Zachowane źródła nie pozwalają na przedstawienie całości kształtu podjętych w tym zakresie prac szkoleniowych (s. 109).

W szkoleniu dużą wagę przywiązywano do przygotowania ludzi w zakresie udzielania pomocy w nagłych wypadkach, m.in. opatrywania ran, bandażowania, unieruchomienia złamanych kończyn, tamowania krwotoków itp. Część zajęć prowadzono w Szpitalu Ujazdowskim (s. 113).

Interesujący aspekt poznania stanowi przypomnienie działalności edukacyjnej na poziomie wyższym, a w tym odbywającym się na poziomie politechnicznym oraz w ramach Tajnego Instytutu Morskiego, na którym edukację studiowało ok. 60 osób; wykładowcami byli znawcy spraw morskich, po zakończeniu II wojny światowej organizatorzy szkolnictwa wyższego oraz architekti nowo kształtującego się ładu gospodarki morskiej.

W wykładzie podkreśla się, że do najbardziej rozbudowanych i najlepiej funkcjonujących pionów organizacyjnych Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej należała służba informacyjno-wywiadowcza; wywiad stanowiły bardzo aktywne ogniwa armii podziemnej. W zakresie organizacyjnym

wywiadu morskiego nie było w Polsce istotnych tradycji; w okresie międzywojennym kwestie te należały do zainteresowań II Oddziału Sztabu Głównego Wojska Polskiego do 1939 r. Nie istniały w ramach Polskiej Marynarki Wojennej struktury wywiadu morskiego (s. 119). W sytuacji wojennej rozpoczęto tworzenie polskiej sieci wywiadu morskiego już w sierpniu 1940 r.; jej komórki funkcjonowały w latach 1940–1944 we Francji; w 1941 r. dowództwo Armii Krajowej uznało za pilną potrzebę scalenia sieci wywiadowczej; m.in. gen. Stefan Rowecki „Grot” wskazywał „Scalenie pracy wywiadowczej pod silnym kierownictwem uważam za konieczne na podstawie doświadczeń z dotychczasowej pracy. Przy prowadzeniu pracy, przez kilka grup dochodziło do wzajemnego przeszkadzania sobie w pracy, demoralizowania dołów wywiadu itp. Ponadto niemożliwe jest stwierdzenie istotnego charakteru działalności komórek wywiadu O. II N.W., tym bardziej, że prowadzą one również wywiad na terenie Kraju. Równocześnie stwierdzam, że II SSS prowadzi przeciw wywiad głęboki na Reich (Berlin, Szczecin, Wilhelmshafen itd.) oraz ciągle montuje na wschód na Sowiety. Dane z tego ilustrują nasze raporty. Trzeba więc włączyć pod jedno kierownictwo pracę wywiadu głębokiego prowadzonego z terenu Kraju okupowanego, pozostawiając ekspozyturom O II NW działalność spoza terenu Kraju, jak ustalono w Belgradzie” (s. 123). Problem utworzenia sieci wywiadowczej na Wybrzeżu Gdańskim stał się przedmiotem zainteresowania Wielkiej Brytanii. Jej władze wywiadowcze doceniając działalność Związku Walki Zbrojnej AK zwróciły się do ich dowództwa o wyrażenie zgody na zainstalowanie radiostacji i przekazywanie codziennych meldunków z portów: Gdynia, Gdańsk i Hel, ewentualnie też z portów w Prusach Wschodnich, które posiadały znaczenie „Potencjalne zaplecza” (s. 124). Analitycznie przedstawiono w wykładzie realizację ujawniających się w tym względzie wyzwań i zadań; było to trudne zadanie. We wspomnieniach jednego z pracowników tej struktury znalazł się zapis: „Wiadomości z portów bałtyckich opracowywał referat „Marynarka Wojenna”. Wywiad zdobywał je w wyjątkowo trudnych warunkach i mogły być zestawiane jedynie fragmentarycznie. Niemniej wszystkie ważniejsze dane umieszczaliśmy w meldunkach wysyłanych do Londynu. Materiały dotyczące produkcji poszczególnych

części okrętów podwodnych na terenie Generalnej Guberni oraz produkcji w stocznich gdańskich i elbląskich były oceniane jako pierwszorzędnej wagi. Referat „Marynarki” blisko współpracował z referatem gospodarczo-przemysłowym. Między innymi, w materiałach zdobytych dla referatu trafiły się też kapitalnej wagi informacje o fabrykach V-1 i V-2 w Peenemunde. Bardzo cenną wiadomością, którą wyluskał ten referat, było także stwierdzenie obecności w stoczni gdańskiej i elbląskiej uszkodzonych przez flotę brytyjską pancerników „Gneisenau” i „Scharnhorst” (s. 130).

W prezentowanym wykładzie dostarcza się bogatej warstwy wiedzy faktograficznej dotyczącej wyzwań wywiadowczych, ich realizacji, a w tym postaw, zachowań ludzi tej specyficznej działalności. W analizie tej zwraca się uwagę na pracę inspektorów sieci wywiadowczej, zwanych „cichociemnymi”; jako odrębne zagadnienie w analizie poznawczej ukazano efekty działalności wywiadowczej Związku Walki Zbrojnej – AK na odcinku morskim (1940–1944); analizę tę zaprezentowano na podstawie zachowanych częściowo dokumentów; podkreśla się, że z dokumentów wynika, że w poszczególnych latach różna była aktywność wywiadowcza Związku Walki Zbrojnej – AK (s. 158). Zauważa się, że w istotnej mierze wynikało to ze słabości struktur wywiadowczych oraz małego zainteresowania problematyką morską sił politycznych. Odnosząc się do pracy wyrażającej się w przekazywanych informacjach przez struktury wywiadowcze do Londynu, wskazuje się, że materiały te były skrupulatnie weryfikowane, konfrontowane z innymi danymi, a w tym ze zdjęciami lotniczymi wykonanymi przez lotnictwo brytyjskie; w przypadku stwierdzenia niedopatrzeń czy pomyłek domagano się wyjaśnień i sprostowań (s. 170).

Duże znaczenie dla pozyskania materiałów przywiązywał brytyjski wywiad morski; m.in. ustalał on aktualną kolejność danych odnośnie do ważności i pilności (s. 172). Mimo działań strony brytyjskiej mających na celu uruchomienie wywiadu AK w Gdyni, do urzeczywistnienia wyzwania nie doszło. Niezwykle ważne i wyczerpujące informacje z Gdyni były przekazywane przez łączników do Warszawy, a dopiero stamtąd część danych przesyłano drogą radiowa do Londynu (s. 176). Na podstawie meldunków wywiadowczych w końcu 1943 r. sporządzono

studium pt. Możliwości odbudowy przemysłu okrętowego i przemysłu pomocniczego.

Wyzwaniem zasadniczym działalności Wydziału Marynarki Wojennej „Alfa” było wyzwolenie się spod okupacji przez walkę powstańczą; wyzwanie to starano się urzeczywistnić przez ściśle opracowane plany działania; w planach tych było skupienie do czynnej służby żołnierzy marynarki wojennej, a następnie zorganizowanie z nich oddziałów bojowych oraz oddziałów obsługi przysługującej bazy morskiej w Gdyni i wybrzeża morskiego zarówno podczas powstania, jak i po jego zakończeniu (s. 190). W wykładzie zaprezentowano stan planów w tym zakresie oraz rzeczywistość ich realizacji. W naświetleniu problemu posłużono się zarówno materiałami archiwalnym, jak i wspomnieniami oraz podstawową literaturą przedmiotu.

Interesujący aspekt poznania stanowi zarysowanie w rozdziale ósmym książki obrazu współpracy „Alfy” z szefostwem biur wojskowych Komendy Głównej AK oraz Departamentem Przemysłu i Handlu Delegatury Rządu na Kraj w zakresie odbudowy administracji i gospodarki morskiej. Dostarcza się tu bogatej wiedzy o rzeczywistości instytucjonalnej, kadrowej oraz założeniach ideowych i praktycznych kształtowania gospodarki morskiej. Podkreślono też, że ujawniały się różne koncepcje dotyczące realizacji zadań konspiracyjnych, a przede wszystkim dotyczące odbudowy gospodarki morskiej; występowały rozbieżności w zakresie podziałów kompetencyjnych, uciążliwością działania był brak właściwego przepływu informacji o prowadzonej działalności oraz poszczególne pionierzy organizacyjne; mimo ujawniających się wielu różnic władze „Alfy” starały się budować ład porozumienia, niwelować ujawniające się rozbieżności w realizacji nadrzędnych celów (s. 229).

W „Zakończeniu” pracy, stanowiącym refleksję podsumowującą i uogólniającą rozważania analityczne podkreśla się wagę istnienia i działalności Wydziału Marynarki Wojennej „Alfa”; wskazuje się doniosłość prowadzenia mobilizacji części kadry marynarskiej i rezerwy, a w tym włączenia jej w ramy obowiązujące w marynarce Polskiej; podkreśla się wagę prowadzenia szkoleń pod kątem kursów o charakterze wojskowym. Zwraca się też uwagę na losy powojenne ludzi „Alfy”, podkreślając rzeczywistość świadomego

nieprzynawania się do tej działalności w warunkach kształtującego się ładu ustrojowego w Polsce po II wojnie światowej.

Wielce wartościową część pracy stanowią starannie opracowane noty biograficzne ludzi związanych z działalnością „Alfy”; są one zarówno materiałem pogłębiającym wiedzę o walce niepodległościowej, konspiracyjnej, jak też ilustrującym losy, postawy, zachowania ludzi żyjących i pracujących w zmieniających się realiach politycznych, a w tym w sytuacji zagrożenia gehenną wojenną; zaprezentowano 31 notę ludzi związanych z tworzeniem rzeczywistości morskiej.

Ilustracyjny oraz pogłębiający wiedzę zawartą w wykładzie jest obraz zawarty w 28 dokumentach, zawartych w aneksie; dokumenty są dobrane wielce starannie z punktu widzenia prezentacji działalności „Alfy” oraz złożoności jej działalności, urzeczywistniania założeń i celów ideowych oraz praktycznych; wśród dokumentów znajdują się raporty najwyższych władz, komendantów, pisma urzędowe obrazujące ład instytucjonalny, instrukcje, meldunki, depeze, notatki itp.

W prezentacji bazy źródłowej i literatury przedmiotu podkreślono selektywność; wymieniono w zestawieniu bibliograficznym najważniejsze materiały archiwalne oraz wspomnienia, artykuły i opracowania najistotniejsze, z punktu widzenia Autorów książki, dla zarysowania problemu.

Lektura prezentowanej książki ujawnia, jak wiele złożonych kwestii dotyczących postaw, zachowań, wartości wciąż pozostaje w cieniu życia politycznego; wiele bohaterskich zachowań skazanych jest na pozostawanie w sferze głębokiego ukrywania. Książka zasługuje na dużą uwagę poznawczą czytelników interesujących się najnowszą historią polityczną, a w tym polityką morską.

Andrzej Chodubski

Grzegorz Piwnicki, *Kultura polityczna kadry Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej w procesie współczesnych przemian ustrojowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005, ss. 378.

Wśród nośnych zagadnień poznawczych w warunkach współcześnie zachodzących procesów transformacji ustrojowej sytuują się zagadnienia:

zderzenia się tradycji i wyzwań teraźniejszości, łączenie się tradycji i wyzwań współczesnych, ewolucja kultury obywatelskiej, reakcje, aspiracje i opory społeczne związane z perspektywą funkcjonowania nowego ładu kulturowo-cywilizacyjnego. Kwestie te istotne są zarówno w odniesieniu do jednostek, jak i zbiorowości. Charakterystyczne w tym względzie są postawy, zachowania i aspiracje wyrażające się w kulturze politycznej ludzi tzw. aparatu władzy. Problem ten ujawnił się ostatnio w oglądzie analitycznym oraz syntetycznym posługując się rzeczywistością kadry Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej wieloletnim pracownikiem tej instytucji Grzegorz Piwnicki. Posługując się starannie zgromadzoną literaturą przedmiotu dotyczącą zarówno Marynarki Wojennej RP, jak i kultury politycznej oraz wynikami badań własnych prowadzonych w tej instytucji wskazał, że kultura polityczna kadry Marynarki Wojennej jest ważną instytucją kształtującą określone postawy, zachowania i dążenia zarówno w wymiarze formacji, jaką jest wojsko, jak i w życiu ogólnopolskim oraz globalnym; podkreślił, że poziom kultury politycznej wywiera przemożny wpływ na urzeczywistnianie określonych decyzji społeczno-politycznych, co ujawnia się szczególnie w warunkach radykalnych zmian, do których należą przemiany ustrojowe dokonujące się w Polsce od 1989 r.

Problem zaprezentowano w czterech rozdziałach książki, zatytułowanych kolejno: I. Pojęcie, przedmiot, zakres kultury politycznej; II. Ogniwa dziedzictwa przeszłości generujące kulturę polityczną w Polskiej Marynarce Wojennej; III. Podmioty polityczne kształtujące kulturę polityczną kadry zawodowej w Marynarce Wojennej po 1980 roku; IV. Specyfika postaw, wartości i zachowań politycznych kadry zawodowej Marynarki Wojennej.

W rozdziale pierwszym wyodrębniono zagadnienia: 1. O definiowaniu kultury politycznej; 2. Typy kultury politycznej; 3. Socjalizacja polityczna; 4. Tradycyjne ogniwa polskiej kultury politycznej; 5. Specyfika kultury politycznej wojska.

W rozdziale drugim zarysowano problem w łaździe chronologicznym; 1. Ze średniowiecza; 2. Z czasów nowożytnych; 3. Z okresu międzywojennego; 4. Z czasu II wojny światowej; 5. Z rzeczywistości ustrojowej po II wojnie świa-